

פניני הפרשה

פנינים נפלאים לפרשת וארא-מברכים שנכתבו ע"י הרב אברהם פוליאס

גליון מס' 219

וידבר אלקים אל משה ויאמר אליו אני ה' (פרק ו' פסוק ב')

צריך לדעת מה דיבר אלקים עם משה וגם הודעת אני ה' אחר שכבר אמר לו למעלה זכרון השם ואמר לו (ג טו) זה שמי לעלם?

וביאר האור החיים שהיות שדיבר משה לפני אל נורא ואיום דברים שאינם מהמוסר ובפרט לפני מלך גדול, ודבר זה נמשך לצד שהראה לו פנים צוחקות פנים שמחות הרשומים בשם הוי"ה, לזה הראה ה' פנים של מורא שהם בחינת הדין הרשומים בשם אלקים, והוא אומר וידבר אלקים אל משה, ושיעור אומר וידבר אלקים הוא כי הכתוב יגיד שהיה ה' מדבר כל הדברים האמורים בפרשה בבחינת שם אלקים שהם פנים המפחידים ומרעידים את הנדבר אליו, ואומר ויאמר אליו אני ה' פירוש על דרך אומרם (ברכות ל'): במקום גילה שם תהא רעדה, נתכוון לומר לו כי הגם כי הראהו מדת הרחמים בדברו עמו לא מפני זה יסיר מסוה הפחד וידבר בלא מורא מלכות שמים, וזה לך האות כי ה' הוא האלקים שהרי הוא מדבר עמו בפנים הנוראים.

ועוד ביאר האור החיים שירצה על דרך שאמר חז"ל (ב"ר פל"ג) כי הרשעים מהפכים מדת הרחמים למדת הדין, והוא עצמו שאמר הכתוב כאן כי גם מדת הרחמים הסכימה לעשות דין במצרים, וזה הוא שיעור הכתוב וידבר אלקים שהוא כינוי לדין ויאמר אליו וגו' אני מודיעך כי מדת הדין זו היא משם הוי"ה שגם הרחמים נתהפכו עליהם לדין.

עוד ירמוז גם כן כנגד ישראל על דרך אומרם ז"ל (שם) אשריהם הצדיקים שמהפכים מדת הדין למדת רחמים, והוא אומר וידבר אלקים ויאמר וגו' פי' מדת הדין זו שאתה רואה נעשית רחמים המתכנת בשם הוי"ה, ומזה יחליט משה בדעתו כי נחתם גזר דין רעת פרעה אפי' בהסכמת הרחמים ונחתם גזר דין טובת ישראל אפי' במדת הדין ובזה תחזקנה ידיו בשליחות.

שם:

למה כתוב וידבר אלקים ולא כתוב ויאמר ה'?

וביאר רבינו בחיי מפני שלשון דיבור לשון קשה כענין שכתוב (בראשית מ"ב) דבר האיש אדוני הארץ אתנו קשות ומצינו בפרשת הסנה י"ז אמירות למשה מפי הגבורה ובכלן לא הזכיר בהן דיבור אבל כאן על ידי שאמר משה למה הרעותה הזכיר לשון וידבר ולשון אלקים גם כן והוא מידת הדין ובא להוכיחו ולדבר אתו משפט על זה. (מובא בספר דברך נצב בשמים)

וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל ש-ד-י ושמי ה' לא נודעתי להם (פרק ו' פסוק ג')

מה טעם שהזכירם בפרטות?

וביאר האור החיים לצד שכל אחד יש בו בחינה מעולה, אל אברהם שנתעלה לצד שהוא אשר הכיר את בוראו תחלה מבלי שיקדים אליו דבר ממנו יתברך, כי הלא תמצא שכל מי שקדם לו ידיעה מהבורא ממעשיו והנהגתו עם בראיו אין לשבח אותו כשילך בדרך בחר לו יה כי כל משכיל יבחר בטוב ובפרט בטוב השלם והערב והמופלא הוא דרך ה', מה שאין כן אברהם כי דבק בה' קודם שיוכר אצלו מדותיו יתברך והנהגתו, וכבר כתבתי כי לאברהם למנה שיקראו לו (ישעי' מ"א) אוהבו של מקום פירוש אהבת האמת אהבת הטוב כי הגם שעדיין לא הכיר ממנו אלא הנסיונות הגדולות, אף על פי כן דבק בה' ואהבו וכמו שכתבנו במקומו.

אל יצחק שהיתה בו בחינה אחרת שפשט צוארו על גבי המזבח, ואל יעקב שהיה שלם שלא יצתה ממנו טיפה מאוסה כישמעאל ועשו.

והכוונה בזה שלכל ג' הדרגות הצדיקים בחירי עולם לא נגלית עליהם אלא באל שדי שהוא גילוי הדרגה למטה מהדרגת גלוי שנתגלה למשה שהוא בשם ה' כאומרנו אני ה', והכוונה בזה להודיעו

כי הוא כפוי בטובתו של מקום שכל כך החשיבו מהאבות והוא מדבר לפניו במיעוט דרך ארץ, וגם שמצינו שאמר בנבואת האבות גם כן (בראשית יח א) וירא אליו ה', מדבר ה' כאן אתה למד כי הכתוב שם יגיד שנגלה להם ה' אבל לא השיגו לדעת ולהכיר בחינה זו הנפלאה, והוא אומר ושמי ה' לא נודעתי להם פירוש שלא נתודעה להם בחינה זו העליונה.

עוד ירצה באומרנו ושמי ה' לא נודעתי פירוש הודעת יחוד ב' שמות יחד שהם שמי ה' שנודעתי לך כאומרנו וידבר אלקים אני ה', והוא סוד אומרנו (מ"א יח) ה' הוא האלקים, והוא סוד אומרנו (זכרי' יד) ה' אחד ושמו אחד, לא נודעתי להם להאבות פירוש סוד ב' שמות יחד, שמי, ה', שהם אלקים הוי"ה שהדין יעשה רחמים ורחמים יעשו משפט לא נודעתי להם, ואמר לא נודעתי כי ה' ברוך הוא הוא שמו ושמו הוא, ואינו כשאר הנבראים שחלוקים משמם ושמום חלוק מהם אשר על כן לא יצדק לומר לא הודעתי כי השם הוא המדבר ואם כן צריך לומר לא נודעתי.

וגם הקמתי את בריתי אתם לתת להם את ארץ כנען את ארץ מגריהם אשר גרו בה (ו' ד')

למה לא הספיק במה שהזכיר שמה ארץ כנען וחזר ואמר את ארץ מגוריהם?

וביאר האור החיים שנתכוון לומר כי הגירות כבר התחילה מימי האבות, ונפקא מינה להתחיל המנין מזמן האבות וכמו שכן היה, אלא עדיין קשה שהרי היה לו לומר את ארץ כנען ארץ מגוריהם למה כתב את שניהם שזה נראה שהם ב' ארצות, ואולי שנתכוון להוסיף ארץ פלשתים וכמו שפירשתי בפסוק (בראשית כו ג) גור בארץ הזאת וכו' כי לך ולזרעך אתן וכו'.

והבאתי אתכם אל הארץ אשר נשאתי את ידי לתת אתה לאברהם ליצחק וליעקב ונתתי אתה

לכם מורשה אני ה' (פרק ו' פסוק ח') (מובא בספר דברך נצב בשמים)

למה כתוב מורשה ולא ירושה?

וביאר רבינו בחיי שבא לרמז שלא יהיו יורשים אותה לפי שעתידין היו יוצאי מצרים למות במדבר אבל יהיו מורישים אותה לבניהם ובניהם יכנסו לארץ ולא הם, וכן יש לפרש בפסוק (דברים לג) תורה צוה לנו משה מורשה וכו' שצריך להורישה לבניו וכענין שכתוב ושנתם לבניך.

וידבר משה כן אל בני ישראל ולא שמעו אל משה מקצר רוח ומעבדה קשה (פרק ו' פסוק ט')

מדוע פטרו מצרים את שבט לוי מעול השעבוד?

וביאר רבי יונתן איבשיץ שפרעה ראה בקסמיו כי משבט לוי יקום מושיען של ישראל ולכן כלכל את מעשיו על פי הדרך של "הבה נתחכמה לו" וסבר פרעה כי מי שאינו בצרה אינו יכול להושיע כי רק מי שסבל ונשא בעול הגלות וסבלו יהיה אחר כך לראש ולכן פטרו את שבט לוי מעול משעבוד כי סבר שעל ידי כן ימנע את צמיחת מושיען של ישראל משבט לוי וזו היתה גם טענת ישראל "ולא שמעו אל משה מקוצר רוח ומעבודה קשה" ובשעה שישראל שקועים עד למעלה מצווארם בעול הגלות והשעבוד היה שבט לוי חופשי מכל ואם כן כיצד יתכן שהוא יתנשא דוקא ובו יבחר ה' להיות מושיען של ישראל וזהו שאמר משה לפני הקב"ה הן בני ישראל לא שמעו אלי ואיך ישמעני פרעה.

והוסיף בספר תורה אור כי מה שאמנם זכה משה רבינו להיות גואל ומושיען של ישראל מפני שנשא בעול עמהם ואף שמצרים לא הטילו עליו עול השעבוד אף על פי כן נשא מעצמו את עולן של בני ישראל.

בא דבר אל פרעה מלך מצרים וישלח את בני ישראל מארצו (פרק ו' פסוק י"א)

למה כתוב "וישלח" בתוספת האות ו' הגם שלא קדם לו דבר?

וביאר האור החיים מפני ששליחות משה לדבר לפרעה הוא ענין גדול לדבר הדיוט לפני מלך, ועוד שידבר אליו דברים הנוקבים לבו להוציא בולעו מפיו, עוד ירצה לומר אליו כי לא מלבד שאם יצאו מעצמן לא יעכב על ידם אלא שצריך הוא בעצמו לשלחם גם כן ויאמר להם קומו צאו, עוד ירצה שמבטיחו שידבר ובודאי ישלח לבסוף.

ידיבר משה לפני ה' לאמר הן בני ישראל לא שמעו אלי ואיך ישמעני פרעה ואני ערל שפתיים
(פרק ו' פסוק י"ב)

למה כתוב לאמר? כי למי יאמר ה' דברי משה?

וביאר האור החיים שיכוין הכתוב לומר כי לא השיב משה תשובה זו לבל ילך בשליחות זה אלא כמי שמתלונן על עצמו שלא הצליח, והוא אומר תיבת לאמר פירוש שאין תכלית הדיבור אלא האמירה לא תכלית זולתה שהיא מניעת השליחות, ועוד ירצה כי כוונת דבריו הם לומר אמירה אחרת והיא מובנת מהדיבור מאומרו הן בני ישראל וכו' ואני ערל שפתיים, ורצה לומר בזה כי יהיה ה' רופאהו, ועיין בפסוק הן בני ישראל וכו'.

ידיבר ה' אל משה ואל אהרן ויצום אל בני ישראל ואל פרעה מלך מצרים להוציא את בני ישראל מארץ מצרים (פרק ו' פסוק י"ג)

צריך לדעת מה דבר ה' להם? ועוד מה כוונת הטעם כתוב ויצום אל בני ישראל וכו'?
וביאר האור החיים שבחז"ל (שמו"ר פ"ז) דרשו שינהג אם ישראל בנחת וגם שינהגו כבוד במלכות.

ויאמר ה' אל משה ראה נתתיך אלהים לפרעה ואהרן אחיך יהיה נביאך (פרק ז' פסוק א')

כתוב ברש"י ד"ה "נתתיך אלהים לפרעה" שופט ורודה לרדותו במכות ויסורין.
וכי בגלל המכות והיסורין יכנע פרעה מלפני משה ויוציא את בני ישראל מארצו? ועוד מה ענין שופט לכאן והרי שופט ענינו לגבי דין ועונש?

וביאר בספר ח"י מרן הגרי"ז שהמכות לא היו למטרת יסורין כדי שייכנע ויאלץ לשלוח את בני ישראל ובברית בין הבתרים נאמר לאברהם אבינו "וגם את הגוי אשר יעבדו דן אנוכי ואחרי כן יצאו ברכוש גדול" הרי שהמכות והיסורין היו מדין עונש ועל כך שהעבידו את ישראל ולא כדי לזרז את שילוחם ולכן מינה הקב"ה את משה רבינו לדיין ושופט לרדותו במכות ויסורין הראויים לו כדי שיקויים "וגם את הגוי אשר יעבדו דן אנוכי" והיתה זאת הכנה ליציאתם כמו שנאמר "ואחרי כן יצאו ברכוש גדול".

וכן מוכח גם מן המשנה בעדיות ושם מובא כי משפט המצריים היה י"ב חודש והרי שהמכות היו בגדר משפט ודין ולא כדי לזרז השילוח ולכן בכל מכה ומכה ציינה התורה כל אחד בנפרד, פרעה לחוד ועבדיו לחוד, ועמו לחוד, כי לכל אחד בפני עצמו היתה המכה והדין כפי מה שנתחייב.

ולא ישמע אלכם פרעה ונתתי את ידי במצרים והוצאתי את צבאתי את עמי בני ישראל מארץ מצרים בשפטים גדלים (פרק ז' פסוק ד')

קשה אחר שאמר ואני אקשה מה מקום לומר ולא ישמע? עוד צריך לדעת מה נתינת יד זו חדשה שאינה בכלל אותות ומופתים האמורים למעלה בהקשאת לבו?

וביאר האור החיים שאכן כוונת הכתוב הוא בתחלה אמר ואני אקשה וכו' והרביתי ומודיע עוד שאחר שירבה מופתים יוסיף פרעה הרשע על חטאתו פשע ולא ירצה לשמוע השליחות עוד מכם כשאשלח אתכם אליו, וכן היה דכתיב (לקמן י כח) אל תוסף ראות פני וכו', ומודיע ה' למשה כי בעשותו כן אז הוא גבולו כי תכף ומיד יתן ה' ידו פירוש מכת בכורות על דרך אומרו (דה"א כא) וחרבו שלופה בידו, ואמר בכינוי אליו את ידי לומר כי מכה זו יעשנה ה' בידו ממש כביכול כאומרם חז"ל (מכילתא בא) אני ולא מלאך אני ולא שרף אני ולא שליח אלא הקב"ה בכבודו ובעצמו, ובאמצעות מכה זו תיכף ומיד אוציא את צבאותי, ורמז גם כן על מה שעשה באלהיהם שפטים גדולים במכת בכורות כידוע, ובזה נחה דעתי במאמר משה שם כשאמר לו פרעה אל תוסף וכו' השיבו כן דברת לא אוסיף לראות פניך, וקשה על משה רבינו על מי סמך לומר לא אוסיף וכו' ואם יאמר לו אלקינו לך אל פרעה פעם אחרת מה יענה, ולפי מה שפירשנו טעמו לשבח כי ה' אמר אליו כי כשיגיע למדרגת מיאון שמיעת דבריהם זה הוא סוף גזירתו לנטות ה' ידו וכו' ולהוציא לזה כשאמר לו אל תוסף, הרי שלל השמיעה שלא ישמע עוד מהם דבר קטן וגדול ואפילו ראות פניהם

אסר על עצמו לזה תכף אמר אליו כן דברת לא אוסיף וכו', אלא עוד תשמענה אונך דבר עתה, ודבר זה של מכת בכורות כבר הודיעהו ה' וכמו שפירשתי בפרשת שמות בפסוק (ד כב) כה אמר ה' בני בכורי ישראל.

שם:

צריך לדעת מי הם הצבאות, ואם הם ישראל היה לו לומר את צבאות עמי בני ישראל? וביאר האור החיים שיכוין ה' לרשום בתורה הפלגת מעלתינו אצלו כי אין לו צבאות מיוחדים לו כישראל, ולזה אם היה אומר את צבאות עמי וכו' היה מקום לומר כי ה' יש לו הרבה צבאי צבאות וזה אחד מהם, לזה אמר **את צבאותי** סתם לומר הרשומים ואין צורך לומר צבא פלוני כי באומרך צבאות ה' אחד הוא המיוחד, ואחר כך אמר מי הוא זה ואיזה הוא את **עמי בני ישראל**, ויתבאר הכתוב על דרך כלל ופרט אין בכלל צבאותי אלא הפרט שהם בני ישראל, ומעתה לא יקרא בכינוי צבאות ה' אלא ישראל המרוממים והמעולים.

ויאמר משה לפרעה התפאר עלי למתי אעתיר לך ולעבדיך ולעמך להכרית הצפרדעים ממך ומבתיך רק ביאר תשארנה (פרק ח' פסוק ה')

למה הוצרך לומר שרק ביאר תשארנה? ועוד כתב הרמב"ן בפרשת בא בשם רבינו חננאל מיום עתירת משה ועד עכשיו אין ארבה מפסיד במצרים ולמה בצפרדעים נשאר?
וביאר בספר טעמא דקרא משום שאמרו במדרש תהילים פכ"ח וימותו הצפרדעים מן הבתים מן החצרות ומן השדות אבל אותן שנכנסו לתנורים לא מתו משום שמסרו נפשם ונשאר ואל תימא היכן היו שם לזה קאמר רק ביאר תשארנה ושם נכנסו.

ויט משה את מטהו על השמים וה' נתן קלת וברד ותהלך אש ארצה וימטר ה' ברד על ארץ מצרים, ויאמר אליו משה כצאתי את העיר אפרש את כפי אל ה' הקלות יחדלון והברד לא יהיה עוד למען תדע כי לה' הארץ, וירא פרעה כי חדל המטר והברד והקלת ויִסֹף לחטא ויכבד לבו הוא ועבדיו (פרק ט' פסוקים כ"ג-ל"ד)

למה כתוב קלת חסר האות ו' ואחר כך כתוב הקלות יחדלון בתוספת האות ו' ואחר כך כתוב וירא פרעה כי חדל המטר והברד והקלת חסר האות ו'?

וביאר בספר טעמא דקרא על פי התנחומא (סי' ט"ז) ומטר לא נתן ארצה תלאן ברפיון והקולות היו תלוין ואימתי ירדו בימי אלישע על המחנה ארם שנאמר וה' השמיע את מחנה ארם קול רכב וכו' ולכן כשמשה רבינו אמר והקלות יחדלון כתיב מלא האות ו' דהיינו שהקולות המלאים יחדלון אבל ישאר קצת מהן שיהו תלוין ברפיון ולא יחדלון לגמרי ולכן כתוב יחדלו הקלות מלא האות ו' אבל פרעה כשראה שחדלו הקולות לגמרי שהרי לא ידע שגנוזין לימי אלישע והבין מדברי משה שיחדלו קצת וישארו קצת ולכן חשב שלא נתקיימו דברי משה ולכן כתוב ויכבד לבו.

העלון נתרם

להצלחת התורם ובני ביתו בכל מעשה ידיהם

ולרפו"ש הרב **יצחק יעקב בן שנדל יפה** בתושח"י

והרב **אברהם בן שרל-שרה** בתושח"י

והרב **חיים בן שרה** בתושח"י

והרב **צבי יהודה בן פסיה** בתושח"י

ולע"נ הרב **בנימין בן ר' שלמה זלמן אפרים** מצגר זצוק"ל נלב"ע ח' אב תשע"ט

וראייתו מרת **לאה בת ר' שאול** מצגר ע"ה נלב"ע כ"ד אדר א' תשע"ט (נפטרו ללא זרע)

ניתן לקבל את העלון במיל: 4157546@gmail.com

אפשר לבקש גם בפלאפון אבל רק בין הסדרים **0534157546**

חדש: ניתן להוריד את העלון באתר דרשו, ביום חמישי. הדרכה: לדרשו ובחורים הורדת עלונים לחפש עלון בשם פנינים נפלאים, (לעלון קוראים פניני הפרשה – פנינים נפלאים).